

Ļoti cienījamā izglītības ministres kundze,

Ļoti cienījamā kultūras ministres kundze,

Cienījamie deputāti,

Klātesošie!

Ir apsveicami, ka mēs visi kopā esam vienojušies par valsts valodas politikas nozīmi un par valodas attīstības jautājumiem debatējam Saeimas sēdē.

Latviešu valodas attīstība sākās brīdī, kad pirms 500 gadiem tika nodrukāta pirmā zināmā grāmata latviešu valodā. Zīmīgi, ka tā neilgi pēc tam tika iznīcināta un līdz mūsdienām nav saglabājusies. Jau toreiz latviešu valodā rakstītajam vārdam bija un šobrīd joprojām ir milzīgs spēks.

Valoda ir priekšnoteikums, lai veidotos nācija un valsts. Valoda veido kopumu, kas liek justies piederīgiem. Valoda ir valsts un valsts esam mēs katrs. Tāpēc, tas, kāda ir mūsu valoda, parāda to, kāda ir mūsu valsts.

Pēc Latviešu valodas aģentūras datiem tiek lēsts, ka pasaulē latviešu valodu lieto aptuveni divi miljoni cilvēku. Runātāju skaits, kuriem latviešu valoda ir dzimtā valoda, Latvijā sasniedz aptuveni 1,2 miljonus.

Aptuveni 90 % jeb apmēram 620 000 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju, kam latviešu valoda nav dzimtā valoda, to prot. Latviešu valoda ietilpst 200 lielāko pasaules valodu grupā un tā ir viena no 24 oficiālajām Eiropas Savienības valodām.

Ir maldīgi domāt, ka tikai ārēji faktori spēj ietekmēt latviešu valodas dzīvotspēju nākotnē. Galvenokārt, tas ir atkarīgs tikai no mums pašiem, cik rūpīgi un apzinīgi izturēsimies pret savu valodu. Kā arī, cik konsekventa būs mūsu rīcība attiecībā uz valodas politiku turpmāk.

Jāstrādā pie latviešu valodas apguves visos līmeņos. Valsts centralizēto eksāmenu rezultātu statistika par 2025. gadu rāda, ka rezultāti svešvalodās ir ievērojami augstāki kā latviešu valodā.

Būtiski atcerēties, ka valoda veidojas ģimenē, un tas, kā vecāki, vecvecāki, pieaugušie runā ar bērnu, kļūst par jaunieša balsi arī skolā.

Bieži vecāki ļauj bērniem ilgstoši lietot viedierīces un skatīties straumēšanas vietņu saturu angļu valodā. Tādejādi mazinot latviešu valodas nozīmi ikdienas saziņā.

Šūpuļdziesmas, pasakas, dzeja, mūzika - vērtības latviešu valodā, ko varam nodot mūsu bērniem jau no mazotnes. Tikpat svarīgi ir strādāt pie digitālā satura, kas ir ne tikai izklaidējošs, bet arī izglītojošs skolas vecuma bērniem.

Aizvien vairāk jaunieši izvēlas komunicēt angļu valodā, jo tā ir šodienas sociālās identitātes valoda. Tomēr, šeit svarīgi minēt, ka lai gan latviešu valoda ir sarežģīti konkurēt ar angļu valodu, īpaši sociālo tīklu lietojumā, jauniešu attieksme pret latviešu valodu ir pozitīva un tā mainās jauniešiem nonākot darba tirgū un augstskolās.

Latviešu valoda turpina attīstīties un būtisks priekšnoteikums tam ir zinātne. Pateicoties aizstāvētajām disertācijām, mūsu valodā ienāk aizvien jauni termini, kas nodrošina valodas konkurētspēju.

Tomēr, neraugoties uz to, mūsu valodā anglicismi ienāk aizvien vairāk. *Heitot, vaibot, čiliņā* un *podkāsts* ir tikai daži no vārdiem, kas ikdienā piesārņo latviešu valodu. Šos un citus vārdus latviešu valodā izteikt nav problēmas, ja vien valodas lietotājs labi pārvalda un bagātīgi izmanto vārdu krājumu.

Nepamatoti aizmirsti arī virkne vecvārdu. *Smīlāt, ķisens, kuļķene, dzirkles, tutenis* – šie ir tikai daži no vārdiem, kas rāda, cik krāsaina un interesanta ir latviešu valoda un cik būtiska nozīme ir lasīšanai, kas veicina valodas daudzveidību.

Tas nozīmē, ka mums kā sabiedrībai ir jāveicina valsts valodas prestižs. Valsts valodas zināšanām jābūt iemeslam, lai strādātu labi atalgotu darbu un iegūtu izglītību. Tam ir jāklūst par standartu visiem, kas grib dzīvot un strādāt Latvijā.

Veiksmīga integrācija iespējama sazinoties tikai Eiropas Savienības valodā. Un šeit der atcerēties, ka valoda aizvien bijusi ‘maigās’ varas ierocis imperiālām lielvarām. Nebūsim naivi domājot, ka uzbrukuma gadījumā, agresors šķiros kādā valodā runājam. “Nacionālā drošības koncepcija 2023” paredz, ka 2026. gadā Latvijas sabiedriskais medijs pāriet uz vienotu saturu valsts valodā, novēršot divkopienu sabiedrības pastāvēšanu un veicinot valsts iekšējo drošību.

Mūsu jau tā polarizētajā sabiedrībā valoda kļuvusi par ieroci, kas šķel ne vieno. Tā vietā, lai rastu risinājumus, kā veicināt latviešu valodas prasmes, izmantojamību un lietojumu visos līmeņos, mēs lemjam par soda mehānismiem.

Tas tikai apliecina, ka mēs paši šaubāmies par latviešu valodas dzīvotspēju un šajos apstākļos, tas nespēlē mums par labu.

Tā vietā, valsts valodas politikai jābūt konsekventai. Ja tiek ieviesti kontroles mehānismi, tad tiem sekojam. Ja ir notikusi pāreja uz mācībām valsts valodā, tad uzraugam, lai šī pāreja ir veiksmīga un patiesi strādā, nevis tiek imitēta.

Konsekventa rīcība ir priekšnoteikums ilgtspējīgām pārmaiņām.

Cienījamie klātesošie,

Gribu citēt Jāni Endzelīnu – vienu no visu laiku izcilākajiem latviešu zinātniekiem, bez kura latviešu valodas attīstība nebūtu iedomājama: *”Ja jau dzimuši latvieši tiešām visi bez kļūdu runātu un rakstītu latviski, tad jau nu varētu to gramatiku skolās arī nemācīt. Bet ja tā nav, tad nu bez gramatikas arī nevar iztikt, un kas to ir nolieguši, tie droši vien paši ir atradušies kara stāvoklī ar latviešu valodas likumiem.”*

Nekarosim ar visa veida likumiem! Kopsim savu valodu, lai tā ir vērtība kā mums pašiem, tā arī nākamajām paaudzēm.

Paldies!